

مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی پارلمان‌های دنیا (۲)
راهبرد مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا

معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی
دفتر: مطالعات سیاسی

کد موضوعی: ۲۶۰
شماره مسلسل: ۱۴۷۲۲
اسفندماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۲	مقدمه.....
۲	گفتار اول - اولویت‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا.....
۵	۱-۱. اولویت‌های مطالعات اقتصادی.....
۵	۱-۲. اولویت‌های مطالعات بودجه‌ریزی.....
۶	۱-۳. اولویت‌های مطالعات حقوقی و نهادی.....
۹	۱-۴. اولویت‌های مطالعات ساختاری و سیاست‌های انسجام‌بخش.....
۹	۱-۵. اولویت‌های مطالعات چرخه سیاست‌گذاری.....
۹	۱-۶. اولویت‌های مطالعات روابط بین‌الملل.....
۱۵	گفتار دوم - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۲۰	منابع و مأخذ.....

مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی پارلمان‌های دنیا (۲)

راهبرد مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا

چکیده

یکی از اولویت‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا در مقطع پسا توافقنامه برجام، تمایل دوطرف به ترمیم روابط دوجانبه است که بازخورد آن را در گسترش رایزنی‌ها یا سفرهای دیپلماتیک مسئولان عالی‌رتبه اتحادیه اروپا و پارلمان اروپا به ایران می‌توان مشاهده کرد. در همین راستا به منظور بررسی دقیق‌تر رویکرد پارلمان اروپا در حوزه‌های مختلف، لازم است عناصر تأثیرگذار بر فرآیند قانونگذاری پارلمان مذکور بررسی شوند. مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا از جمله اندیشکده‌های مهم اتحادیه اروپاست که با چاپ گزارش‌های راهبردی، اسناد پشتیبان، برگزاری کارگاه‌های مطالعاتی و سمینارهای پژوهشی، نقش قابل ملاحظه‌ای را در شکل‌گیری سازه فکری قانونگذاران و گروه‌های سیاسی پارلمان اروپا ایفا می‌کند. به همین دلیل ابتدا راهبرد مطالعاتی این مرکز در فاصله زمانی ژانویه ۲۰۱۴ تا ژانویه ۲۰۱۶ بررسی می‌شود و گروه مطالعات پارلمانی در گزارش‌های آتی خود به صورت موردی، گزارش‌هایی را که به صورت مستقیم یا غیرمستقیم با محیط امنیتی - سیاسی ایران مرتبطند بررسی خواهد کرد.

مقدمه

یکی از ملزومات توسعه بنیادین مطالعات پارلمانی در جمهوری اسلامی ایران، تجمیع و بومی‌سازی تجارب موفق مراکز پژوهشی سایر پارلمان‌های دنیاست. در این میان، پارلمان اروپا به دلیل هم‌افزایی تجارب تقنینی و نظارتی ۲۸ کشور عضو اتحادیه اروپا، از نهادهای مهم پارلمانی جهان محسوب می‌شود. با توجه به اینکه یکی از مؤلفه‌های تأثیرگذار بر فرآیند قانونگذاری و نظارت در پارلمان اروپا، یافته‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپاست، در این گزارش راهبرد مطالعاتی این مرکز در دو سال گذشته، مورد کنکاش قرار می‌گیرد.

گفتار اول – اولویت‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا

حوزه مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا به ۶ بخش تقسیم می‌شود که در جدول ۱ به آنها اشاره شده است:^۱

1. <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/researchbypolicyarea.html>

جدول ۱. حوزه‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا

روابط بین‌الملل	
امور خارجی	امنیت و دفاع
تجارت بین‌الملل ^۲	توسعه و کمک‌های بشردوستانه ^۱
دمکراسی	حکمرانی جهانی ^۳
	حقوق بشر
سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی ^۴	
صنایع	حمایت از مصرف‌کننده ^۵
اتحادیه گمرکی و بازار داخلی	موضوعات پولی و اقتصادی ^۶
سیاست پژوهشی ^۸	اشتغال ^۷
سیاست اجتماعی ^۹	انرژی
تأمین مالی اتحادیه اروپا امور بودجه‌ای ^{۱۰}	
کنترل بودجه ^{۱۱}	بودجه
امور حقوقی و نهادی ^{۱۲}	
حقوق قرارداد، تجارت و شرکت‌ها ^{۱۴}	گستره آزادی، امنیت و عدالت ^{۱۳}
قوانین اتحادیه اروپا : مصوبات و نظام حقوقی ^{۱۶}	قوانین اتحادیه اروپا : حقوق پارلمانی و نهادی ^{۱۵}

1. Development and Humanitarian Aid
2. International Trade
3. Global Governanace
4. Economic and Social Policies
5. Consumer Protection
6. Economic & Monetary Issues
7. Employment
8. Research Policy
9. Social Policy
10. EU Financing / Budgetary Affairs
11. Budgetary Control
12. Institutional and Legal Affairs
13. Area Of Freedom , Security and Justice
14. Contact Law , Commercial Law and Company Law
15. EU Democracy , Institutional and Parliamentary Law
16. EU Law : Legal System and Acts

موضوعات جنسیتی : تنوع و برابری ^۱	حقوق مالکیت فکری ^۲
دادخواهی به پارلمان اروپا ^۳	حقوق بین‌الملل عمومی و خصوصی ^۴
سیاست‌های انسجامی و ساختاری^۵	
کشاورزی و توسعه شهری ^۶	آموزش و پرورش ^۷
توسعه منطقه‌ای ^۸	ماهگیری
فرهنگ	گردشگری ^۹
حمل و نقل ^{۱۰}	
چرخه سیاست‌گذاری^{۱۱}	
برنامه‌ریزی پیش رو ^{۱۲}	ارزش افزوده اروپایی ^{۱۳}
ارزیابی تأثیر مورد انتظار ^{۱۴}	اتخاذ قوانین توسط پارلمان اروپا یا شورای اروپا ^{۱۵}
قوانین اجرایی و جابجایی ^{۱۶}	ارزیابی عملی قوانین و سیاست ^{۱۷}
نیمسال اروپایی ^{۱۸}	

-
1. Gender Issues , Equality and Diversity
 2. Intellectual Property Law
 3. Petitions to the European Parliament
 4. Private and Public International Law
 5. Structural and Cohesion Policies
 6. Agriculture and Rural Development
 7. Education
 8. Regional Development
 9. Tourism
 10. Transportation
 11. Policy Cycle
 12. Forward Planning
 13. European Added Value
 14. Ex-ante Impact Assessment
 15. Adoption of Legislation by EP and Council
 16. Transposition and Implementation of Law
 17. Evaluation of Law and Policy in Practice
 18. European Semester

مهمترین موارد قابل تأمل بررسی راهبرد مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ عبارتند از:

۱-۱. اولویت‌های مطالعات اقتصادی

مهمترین محورهای مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در دو سال اخیر عبارتند از:

- الف) بررسی خلأهای تقنینی و اجرایی گسترش نوآوری و ابتکارات تقنینی پارلمان‌های ملی عضو اتحادیه اروپا در بخش بازاریابی بین‌المللی،
- ب) راهکارهای افزایش سهم دیپلماسی فناوری در تجارت خارجی اتحادیه اروپا،
- ج) نحوه مشارکت‌افزایی بخش خصوصی در فرآیند اقتصاد خرد و کلان،
- د) کارآمدسازی و توانمندسازی نظام مالیاتی و بانکی اتحادیه اروپا،
- ه) تقویت تعامل ارکان اقتصادی اتحادیه اروپا.^۱

۱-۲. اولویت‌های مطالعات بودجه‌ریزی

در بخش مطالعات مرتبط با بودجه؛ گزارش‌های مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا به سمت موارد زیر معطوف شده‌اند:

- الف) شفاف‌سازی نظام بودجه‌ریزی،^۲
- ب) آسیب‌شناسی موانع استفاده از فناوری‌های نوین برای تقویت نظارت پسینی بر بودجه،

1. <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/search.html?documentTypes=BRIEFING>
2. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/568992/IPOL_ATA\(2016\)568992_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/568992/IPOL_ATA(2016)568992_EN.pdf)

- ج) قانونمندسازی لابی‌گری گروه‌های فشار برای جذب منابع اعتباری بیشتر،^۱
- د) سازوکارهای نظارت مستمر نمایندگان بر مسیر حرکت بودجه از تخصیص تا مصرف،
- ه) ارزیابی بازخورد کارآیی دستگاه‌های اجرایی نسبت به سطح اعتبار تخصیص‌یافته،
- و) تجمیع، گردآوری و انتشار توصیه‌های مراکز حسابرسی پارلمان‌های عضو اتحادیه اروپا،^۲
- ز) ارائه راهکارها و الگوهای خلاقانه در بودجه‌نویسی،^۳
- برای مثال این مرکز در نوامبر ۲۰۱۵، با تهیه گزارشی با عنوان «بودجه‌ریزی الکترونیک: رویکردی ابتکاری برای بودجه‌ریزی»، راهکارهایی را برای افزایش استفاده از فناوری‌های نوین در حوزه بودجه‌ریزی پیشنهاد داده است.^۴

۳-۱. اولویت‌های مطالعات حقوقی و نهادی

در بخش مطالعات حقوقی، بیشترین گزارش‌های مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا به سمت موارد زیر معطوف شده‌اند :

1. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI\(2015\)572803_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI(2015)572803_EN.pdf)

2 [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571344/EPRS_ATA\(2015\)571344_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571344/EPRS_ATA(2015)571344_EN.pdf)

3[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI\(2016\)573894_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI(2016)573894_EN.pdf)

4. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572796/EPRS_BRI\(2015\)572796_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572796/EPRS_BRI(2015)572796_EN.pdf)

الف) اتخاذ دیپلماسی حقوقی و تقنینی منسجم در حوزه معاهدات خلع سلاح،^۱

ب) اتخاذ سیاستی یکپارچه برای مهار بحران تروریسم،^۲

ج) قانونمندی سازی کمک به مهاجران غیرقانونی و مدیریت هوشمندانه افزایش

مهاجرت آوارگان سوری به اتحادیه اروپا،

د) مقابله با افزایش تمایلات ضدصهیونیستی و اسلام‌هراسی در اروپا،^۳

ه) شناسایی خلأهای تقنینی تقویت حفاظت ساحلی و توسعه ضرایب امنیتی -

انتظامی مناطق مرزی اتحادیه اروپا،

و) اتخاذ تدابیر سخت‌گیرانه‌تر برای مقابله با افزایش سوءاستفاده جنسی از

کودکان.^۴

ز) سناریوهای فراروی گسترش اتحادیه اروپا و بازخورد آن بر سیاست و مأموریت

نمایندگان پارلمان اروپا،

ح) اصلاح قوانین انتخاباتی متناسب با واقعیت‌های جامعه اروپا،

ط) مطالعه تطبیقی سطوح مصونیت پارلمانی در کشورهای اروپایی،

ی) راهکارهای انتقال سریع‌تر و دقیق‌تر شکایت شهروندان اروپایی به پارلمان اروپا.

بررسی موضوعی و محتوایی گزارش‌های مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بیانگر این

1. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/573289/EPRS_IDA\(2016\)573289_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/573289/EPRS_IDA(2016)573289_EN.pdf)

2. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/568993/IPOL_BRI\(2016\)568993_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/568993/IPOL_BRI(2016)568993_EN.pdf)

3. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573901/EPRS_ATA\(2016\)573901_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573901/EPRS_ATA(2016)573901_EN.pdf)

4. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536481/IPOL_STU\(2015\)536481_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536481/IPOL_STU(2015)536481_EN.pdf)

واقعیت است که بخشی از ظرفیت مطالعاتی مرکز مذکور به سمت آسیب‌شناسی موانع و چالش‌های فراروی تسریع در روند انتقال شکایت شهروندان اتحادیه اروپا به پارلمان اروپا معطوف شده است. مدیران این مرکز بر این باورند این اقدام می‌تواند به شفاف‌سازی نهادهای حاکمیتی و گسترش نظارت همگانی شهروندان اتحادیه اروپا بر پارلمان اروپا کمک کند.

(ک) توجه به مطالعات پارلمانی.

یکی دیگر از نکات قابل ملاحظه در راهبرد مطالعات حقوقی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، توجه بخش مطالعات حقوقی و نهادی مرتبط با حقوق پارلمان است. در این بخش نمایندگان پارلمان اروپا با وظایف، اهداف، رسالت و دامنه وظایف نمایندگان پارلمان اروپا در دو سطح قاره اروپا و بیرون قاره‌ای آشنا می‌شوند. مدیران این مرکز بر این باورند وظایف و رسالت پارلمان‌ها با توجه به گسترش دموکراسی پارلمانی در جهان روز به روز در حال افزایش است و از طرفی با توجه به مطالبات فزاینده شهروندان اتحادیه اروپا در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، ضرورت توجه نمایندگان به منطقه‌گرایی پارلمانی در حال افزایش است. پیش‌درآمد موفقیت این امر، آشنایی کامل نمایندگان پارلمان اروپا با جایگاه حقوقی این پارلمان و دامنه وظایف نمایندگی در سه سطح قانونگذاری، نظارت، دیپلماسی پارلمانی است.^۱

1. <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/search.html?policyAreas=DEINPA&page=2>

۴-۱. اولویت‌های مطالعات ساختاری و سیاست‌های انسجام‌بخش

مدیران مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بر این باورند که توجه به موضوعاتی همچون فرهنگ مشترک، جغرافیای مشترک و منافع مشترک در حوزه شیلات و ماهیگیری، انرژی، آموزش و پرورش و حمل‌ونقل از ظرفیت مناسبی برای توسعه منطقه‌گرایی و تحکیم انسجام قاره‌ای برخوردارند. به همین دلیل یکی از اولویت‌های مطالعاتی این مرکز، رصد و شناسایی عناصر انسجام‌بخش بین کشورهای اروپایی است.

۵-۱. اولویت‌های مطالعات چرخه سیاستگذاری

یکی از حوزه‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، توجه به چرخه سیاستگذاری و بررسی مستمر بازخورد مصوبات پارلمان اروپا بر محیط اجرایی و رفاه اقتصادی شهروندان اروپایی است. در همین چارچوب، مرکز مذکور در مقاطع زمانی مشخص، گزارش‌هایی را درخصوص میزان تطبیق قوانین با سیاست‌های عملی در اتحادیه اروپا منتشر می‌کند. برای مثال «برنامه‌ریزی پیش‌رو» و «ارزیابی تأثیر مورد انتظار مصوبات پارلمان اروپا»، دو حوزه مطالعاتی هستند که در دو سال اخیر به‌صورت ویژه در مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا مورد توجه قرار گرفته‌اند.

۶-۱. اولویت‌های مطالعات روابط بین‌الملل

مهمترین محورهایی که در حوزه روابط بین‌الملل مورد توجه مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا قرار گرفته‌اند عبارتند از:

الف) گسترش مطالعات نظری و کاربردی مرتبط با دیپلماسی پارلمانی نرم‌افزاری

یکی از ابعاد دیپلماسی پارلمانی نرم‌افزاری در هزاره سوم توسعه، ورود و توجه نهادهای پارلمانی به حوزه‌های حقوق بشری و دموکراسی‌سازی است. این رویه در تبیین محورهای جلسات اتحادیه جهانی بین‌المجالس، مجمع دبیران پارلمانی یا کنفرانس رؤسای پارلمان‌های دنیا نیز مشهود است، به‌طوری که در اکثر جلسات بهاره و پاییزه اتحادیه بین‌المجالس مقولاتی مانند حقوق زنان، مدیریت قومی، نحوه مشارکت بخش خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد در فرآیند توسعه سیاسی، سازوکارهای مشارکت دادن گروه‌های بحث غیررسمی از طریق ایجاد تالارهای گفتگو یا تقویت نظارت همگانی بر فرآیند اجرای قوانین همواره مورد توجه اتحادیه بین‌المجالس بوده است. این رویه در سازمان‌های پارلمانی قاره‌ای نیز مورد توجه قرار گرفته است و پارلمان اروپا نیز از این قاعده مستثنا نیست. به همین دلیل بخشی از مطالعات زیرسیستمی مرتبط با حوزه روابط بین‌الملل در مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا به سمت بررسی ابعاد نظری و کاربردی دیپلماسی پارلمانی نرم‌افزاری از قبیل حقوق بشر و دموکراسی تمرکز یافته است که می‌توان بازخورد آن را در تعداد قابل توجه زنان نماینده در پارلمان اروپا یا اشتیاق گروه‌های سیاسی پارلمان اروپا به مذاکرات حقوق بشری مشاهده کرد. مدیران مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بر این باورند پارلمان‌ها به‌دلیل اینکه مصداق بارزی از نماد مردم‌سالاری و تجلی اراده عمومی در عرصه قانونگذاری‌اند، بستر مناسب‌تری را در قیاس با قوه مجریه برای ورود به حوزه‌های حقوق بشری دارند.

یکی دیگر از اولویت‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در حوزه دیپلماسی پارلمانی، شناسایی راهکارهای گسترش تبادلات و تجارب با «شورای حقوق

بشر سازمان ملل»^۱ است.

«شورای حقوق بشر سازمان ملل» در پانزدهم مارس ۲۰۰۶ با رأی مجمع عمومی سازمان ملل تشکیل شد. «کمیته فرعی حقوق بشر پارلمان اروپا»^۲ هر ساله دو هیئت دیپلماتیک پارلمانی را برای تبادل آرا به این شورا اعزام می‌کند. به همین دلیل مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا یکی از اولویت‌های مطالعاتی حوزه روابط بین‌الملل را براساس آسیب‌شناسی مستمر موانع و راهکارهای افزایش تعامل با شورای حقوق بشر سازمان ملل و پارلمان اروپا تعریف کرده است.^۳ این مرکز تحقیقاتی هر دو سال یکبار، گزارشی را نیز از وضعیت حقوق بشر در سایر کشورها تهیه و به نمایندگان پارلمان اروپا ارائه می‌دهد. با توجه به اینکه در تقویم سیاسی روابط بین‌الملل، روز چهاردهم دسامبر با عنوان روز حقوق بشر نامگذاری شده است، گزارش‌های حقوق بشری این مرکز در اواسط دسامبر به پارلمان اروپا ارائه می‌شود. در این گزارش‌ها مشوق‌هایی نیز برای تشویق سایر کشورها برای تقویت دموکراسی موردنظر اتحادیه اروپا پیشنهاد می‌شود.

یکی دیگر از جنبه‌های دیپلماسی پارلمانی نرم‌افزاری، بررسی موانع و راهکارهای توسعه دیپلماسی اقتصادی از دریچه نهادهای دموکراتیک پارلمانی است. در همین راستا، بخشی از سیاستگذاری مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در حوزه روابط بین‌الملل به سمت شناسایی ظرفیت‌های لازم برای توسعه تجارت بین‌الملل تمرکز یافته است. به عبارتی یکی از اولویت‌های مطالعاتی این مرکز در بخش روابط

1. U.N. Human Rights Council (UNHRC)

2. European Parliament's Subcommittee on Human Rights (DROI)

3. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573970/EPRS_ATA\(2016\)573970_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573970/EPRS_ATA(2016)573970_EN.pdf)

بین‌الملل، نحوه بهره‌گیری از ظرفیت‌های تقنینی - نظارتی مشترک برای حضور مقتدرانه پارلمان‌های اتحادیه اروپا در عرصه تجارت و اقتصاد بین‌الملل است. از نگاه مدیران استراتژیک مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، امروز تجارت بین‌الملل بازتابی از روابط بین‌الملل موفق است و کشوری امروزه در عرصه جذب سرمایه‌گذاری خارجی و بازار تجارت بین‌الملل موفق‌تر است که بتواند ضمن شناسایی کاستی‌های قانونگذاری، سیاست‌های منسجمی را در هر دو بخش دیپلماسی پارلمانی و رسمی ایفا کند. از نگاه مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، اعتمادسازی در عرصه روابط بین‌الملل، پیش‌درآمد حرکت به سمت منطقه‌گرایی اقتصادی است. از طرفی جهت‌گیری سیاست‌های دفاعی و امنیتی اتحادیه اروپا، بازتابی از گفتمان حاکم بر روابط اتحادیه اروپا با سایر حوزه‌های جغرافیایی است. به همین دلیل بیشترین گزارش‌های مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در این بخش به سمت بررسی چشم‌انداز توسعه روابط خارجی اتحادیه اروپا با کشورهای مختلف و بازخورد آن بر ترتیبات امنیتی منطقه‌ای متمرکز شده است.

ب) امنیت زیست‌محیطی

از منظر مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، محیط زیست و تغییرات آب و هوایی امروزه به یکی از اولویت‌های امنیتی تبدیل شده است که مقابله با آن نیازمند اراده سیاسی کشورهای مختلف برای مقابله با آن است. به همین دلیل این مرکز هر ساله گزارش‌هایی را با تمرکز بر آلاینده‌ها و تهدیدهای زیست‌محیطی اتحادیه اروپا و راهکارهای رفع خلأهای تقنینی و نظارتی پیشنهاد می‌کند. مدیران راهبردی مرکز پژوهش‌های پارلمان

اروپا بر این باورند یکی از اولویت‌های دیپلمات‌های پارلمانی اتحادیه اروپا با سایر پارلمان‌ها باید به سمت نحوه هم‌افزایی ظرفیت‌های منطقه‌ای برای مقابله با آلودگی‌های زیست‌محیطی متمرکز شود. به همین دلیل مدیران راهبردی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، مطالعات زیست‌محیطی را در بخش پژوهش‌های روابط بین‌الملل تعریف کرده‌اند.

ج) هدفمندسازی کمک‌های بشردوستانه

کارشناسان مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بر این باورند، در صورتی که کمک‌های بشردوستانه اتحادیه اروپا از یک پشتوانه مطالعاتی قوی برخوردار باشد، می‌تواند در ارتقای قدرت نرم سیاست خارجی اتحادیه اروپا در میان جوامع توسعه‌نیافته مؤثر واقع شود. این امر به خوبی نشان می‌دهد که امروزه مراکز پژوهشی پارلمان‌ها جدا از توجه به منابع سخت‌افزاری قدرت، راهکارهای تولید و ذخیره‌سازی قدرت نرم را نیز در اولویت مطالعاتی خود تعریف کرده‌اند.

مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بر این باور است گسترش فقر و بیکاری در آسیای مرکزی و آفریقا می‌تواند موجبات افزایش مهاجرت به اتحادیه اروپا را فراهم کند. به همین دلیل بخشی از مطالعات بخش روابط بین‌الملل به سمت هدفمندسازی کمک‌های بشردوستانه و بررسی تبعات سیاسی آن برای اتحادیه اروپا متمرکز شده است.

د) بررسی تبعات دیپلماسی پارلمانی آمریکا بر روابط خارجی اتحادیه اروپا

یکی دیگر از محورهای مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در حوزه روابط بین‌الملل، بررسی بازخورد مصوبات کنگره آمریکا بر سیاست خارجی اتحادیه اروپاست که از مصادیق آن می‌توان به ارزیابی محدودیت‌های ویزای آمریکا علیه شهروندان

اروپایی که به سه کشور ایران، سوریه و عراق مسافرت کرده‌اند، اشاره کرد.^۱

هـ) کنکاش تصاعد تنش بین ایران و عربستان و بازخورد آن بر ترتیبات

سیاسی - امنیتی خاورمیانه

مرکز پژوهش‌های پارلمان بر این باور است تصاعد تنش‌های منطقه‌ای ایران و کشورهای عرب شورای همکاری خلیج فارس خود بازتابی از پیامدهای شکل‌گیری خاورمیانه جدید در میان‌مدت است. این مرکز در گزارشی که در دوم ژانویه ۲۰۱۶ تهیه کرده است، تصریح کرده است:

«اختلافات ایدئولوژیک و فرقه‌ای بین ایران و عربستان می‌تواند مقدمه‌ای بر تغییرات گسترده‌تر در خاورمیانه باشد. عربستان و جمهوری اسلامی ایران به ترتیب در تلاش‌اند رهبری اهل سنت و شیعیان را به‌دست آورند. این نوع تفکر باعث گسترش جنگ نیابتی در منطقه شده است و به‌نظر می‌رسد یکی از چالش‌های سیاسی ایران در مرحله پسا اجرایی شدن برجام، از کنترل خارج شدن تصاعد تنش بین ایران و عربستان باشد».^۲

1. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573969/EPRS_ATA\(2016\)573969_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573969/EPRS_ATA(2016)573969_EN.pdf)

2. <http://eptthinktank.eu/2016/01/12/the-wider-middle-east-between-iran-and-saudi-arabia/>

گفتار دوم - جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

مهمترین نتایج حاصل از بررسی حوزه‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا عبارتند از :

۱. لزوم نگاه راهبردی به ابعاد نرم‌افزاری قدرت

با ورود به هزاره سوم توسعه، یقیناً ابعاد نرم‌افزاری قدرت مانند اقتصاد، فرهنگ، حقوق بشر و ارتباطات از اهمیت بیشتری برخوردار شده‌اند. در این میان پارلمان‌هایی که دارای نقشه راه بلندمدت در قبال موضوعات فوق‌الذکراند، در مذاکرات دیپلماتیک پارلمانی موفق‌ترند. برای مثال در پارلمان‌هایی که کمیته‌های حقوق بشری آنان از شکل نمادین فاصله گرفته و نقش فعالی را در برگزاری جلسات مشترک با نهادهای خصوصی، نخبگان دانشگاهی و انجمن‌های علمی داشته باشند از آمادگی بالاتری در مذاکرات انتقادی حقوق بشری برخوردار بوده‌اند. بررسی گزارش‌های مرکز پژوهش‌های کنگره آمریکا و انتشارات اتحادیه جهانی بین‌المجالس نیز نشانگر این واقعیت است که بخشی از تمرکز مراکز پژوهشی پارلمانی به سمت تقویت مطالعات بنیادین در حوزه مباحث حقوق بشری، سازمان‌های مردم‌نهاد و احزاب تمرکز یافته است. این امر ضرورت توجه کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی به ابعاد نرم‌افزاری قدرت را افزایش می‌دهد.

با توجه به راهبرد مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، به‌نظر می‌رسد همچنان یکی از اولویت‌های دیپلماتیک پارلمان مذکور توجه به دیپلماسی پارلمانی

نرم‌افزاری باشد. اقتصاد، محیط زیست، حقوق بشر و توسعه منطقه‌ای چهار مؤلفه دیپلماسی پارلمانی نرم‌افزاری پارلمان اروپا را تشکیل می‌دهند. از چهار مقوله فوق‌الذکر، مجلس شورای اسلامی می‌تواند با اتخاذ یک گفتمان مشترک، زمینه‌های دستیابی به یک توافقنامه همکاری در سه بخش اقتصاد، توسعه منطقه‌ای و محیط زیست را فراهم کند. در این میان برگزاری برخی جلسات مشترک و میدانی یا برگزاری کارگاه‌های مطالعاتی بین مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا می‌تواند در تقریب دیدگاه‌ها و تبادل تجارب مفید واقع شود.

۲. شناسایی ظرفیت‌های دیپلماتیک پارلمانی با تأکید بر منطقه‌گرایی و تنش‌زدایی

رصد ساختار مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بیانگر این واقعیت است که این مرکز یکی از راهبردهای مطالعاتی خود را، تهیه بانک مطالعات پشتیبان پارلمانی در حوزه تقویت منطقه‌گرایی تعریف کرده است. برای مثال هر ساله گزارش‌هایی در این مرکز با عناوین آسیب‌شناسی موانع فراروی تقویت همگرایی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در اتحادیه اروپا تهیه می‌شود. از منظر این مرکز مطالعاتی، توسعه منطقه‌ای هنگامی پدیدار می‌شود که نهادهای پارلمانی و رسمی بتوانند به یک گفتمان مشترک توسعه‌ای در حوزه‌های مختلف دست یابند.

در همین راستا یکی از ظرفیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، اتخاذ مواضع مشترک از طریق مجمع مجالس آسیایی است. قرائن نشان می‌دهد در سایر قاره‌ها، کشورها به سرعت به سمت منطقه‌گرایی پارلمانی در حال حرکت‌اند ولی در قاره

آسیا نه تنها منطقه‌گرایی پارلمانی شکل نگرفته است، بلکه از ظرفیت‌های مجمع مجالس آسیایی نیز استفاده نشده است. قطعاً تبیین نقشه راه مطالعاتی دیپلماسی پارلمانی چهار ساله قبل از شروع به کار مجلس دهم با هم‌اندیشی انجمن‌های علمی و نمایندگان با تجربه می‌تواند ظرفیت دیپلماتیک قوه مقننه ایران برای نقش‌آفرینی در معادلات سیاسی را افزایش دهد.

۳. افزایش توجه مراکز پژوهشی پارلمانی به مطالعات اقتصادی امنیت‌محور

در پژوهش‌های اقتصادی جامعه‌محور، تأثیر شاخص‌های اقتصادی بر مطالبات اجتماعی شهروندان اتحادیه اروپا بررسی می‌شود. به همین دلیل یکی از اولویت‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، توجه به مطالعات اقتصادی و اجتماعی کاربردی است. در این میان تعداد گزارش‌های اقتصادی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در قیاس با گزارش‌های اجتماعی، بیشتر است که متأثر از درخواست‌های پژوهشی نمایندگان و گروه‌های سیاسی پارلمان اروپاست.

مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا بر این باور است که رویکرد دولت‌ها و پارلمان‌ها در بخش انرژی، اشتغال، تعرفه‌های گمرکی، صنایع و حمایت از حقوق مصرف‌کننده از مقولاتی‌اند که به صورت مستقیم بر سطح رضایت عمومی و پایگاه اجتماعی دولت‌های اتحادیه اروپا تأثیرگذارند. به همین دلیل یکی از اولویت‌های مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، بررسی بازخورد سیاست‌های اقتصادی دولت‌ها و پارلمان‌های اروپایی بر سطح رفتار سیاسی شهروندان اروپایی است.

۴. محصور نشدن صرف پژوهش در بخش تصویب لایحه بودجه

در جمهوری اسلامی ایران، تمرکز پژوهش‌های پارلمانی بیشتر به سمت مشارکت فکری در بخش تصویب لایحه بودجه متمرکز است ولی امروزه بررسی ساختار مطالعاتی «مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا» و «مرکز خدمات پژوهشی کنگره آمریکا» نشانگر این واقعیت است که همزمان مطالعات مرتبط با راهکارهای تقویت تدابیر نظارتی بر مصرف بودجه نیز مورد توجه قرار می‌گیرد. در همین راستا مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا در بخش مطالعات مرتبط با بودجه، بخشی از ظرفیت مطالعاتی خود را به سمت چگونگی تقویت نظارت پسینی بر مصرف بودجه متمرکز کرده است. از نظر آنان، گسترش پژوهش‌های نظارتی مرتبط با کنترل بودجه می‌تواند بر شفاف‌سازی و کاهش فساد در نظام پارلمانی کمک کند.

۵. تراکم پژوهش‌های توسعه‌محور

بررسی مصداقی گزارش‌های مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا نشانگر تراکم گزارش‌های مرتبط با توسعه پایدار است. این امر نشان می‌دهد از نگاه این مرکز، توجه به تدوین پژوهش‌های مرتبط با توسعه پایدار لازم است در شمول مطالعات بنیادین تعریف شود.

۶. نگاه راهبردی - کاربردی به حوزه پژوهش

مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا با تفکیک موضوعی دغدغه‌های اتحادیه اروپا، راهبرد

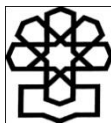
مطالعاتی خود را براساس تفکیک حوزه‌های تخصصی تعریف کرده است که از مصادیق آنها می‌توان به تبیین سند بلندمدت سیاست‌های اقتصادی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۶ اشاره کرد. این مرکز بر این باور است توصیه‌های راهبردی - کاربردی لازم است سه بخش راهکارهای کوتاه‌مدت، میان‌مدت و راهبردی داشته باشند.

۷. توجه به سیاستگذاری تحقیق

فرآیند سیاستگذاری تحقیق و توسعه در پارلمان‌های مختلف متفاوت است. بررسی این فرآیندها نشان می‌دهد که مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا با توجه به دوره فعالیت پنج‌ساله خود، تهیه اسناد پشتیبان مطالعاتی بلندمدت را در دستور کار قرار داده است تا تأثیر ملاحظات جناحی بر فرآیند قانونگذاری به حداقل کاهش یابد. از نظر مدیران راهبردی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا، هر میزان سیاستگذاری پژوهشی با نگاه راهبردی‌تری ترسیم شود یقیناً اولویت‌بندی موضوعات پژوهشی با واقعیت‌های موجود جامعه همخوانی بیشتری خواهد داشت.

منابع و مأخذ

1. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571344/EPRS_ATA\(2015\)571344_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/571344/EPRS_ATA(2015)571344_EN.pdf)
2. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI\(2015\)572803_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI(2015)572803_EN.pdf)
3. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI\(2016\)573894_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573894/EPRS_BRI(2016)573894_EN.pdf)
4. <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/search.html?documentTypes=BRIEFING>
5. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/568992/IPOL_ATA\(2016\)568992_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/568992/IPOL_ATA(2016)568992_EN.pdf)
6. <http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/researchbypolicyarea.html> Social Policy
7. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/573289/EPRS_IDA\(2016\)573289_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2016/573289/EPRS_IDA(2016)573289_EN.pdf)
8. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/568993/IPOL_BRI\(2016\)568993_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/568993/IPOL_BRI(2016)568993_EN.pdf)
9. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573901/EPRS_ATA\(2016\)573901_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/573901/EPRS_ATA(2016)573901_EN.pdf)
10. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536481/IPOL_STU\(2015\)536481_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536481/IPOL_STU(2015)536481_EN.pdf)

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۷۲۲

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مطالعه تطبیقی مراکز پژوهشی پارلمان‌های دنیا (۲) راهبرد مطالعاتی مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه مطالعات پارلمانی)

تهیه و تدوین کنندگان: حمیدرضا ناطق نوری، سیدحسین حسینی

ناظر علمی: مصطفی دلاورپوراقدم

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

سروراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. مرکز پژوهش‌های پارلمان اروپا
۲. پژوهش‌های تقنینی
۳. سیاستگذاری پژوهشی
۴. دیپلماسی پارلمانی نرم‌افزارگرایانه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۱۲/۲